

PRZEMYSŁOWE ŚRODKI SMARNE

PORADNIK

TOTAL

Warszawa, 2003

Wydanie sfinansowane przez TOTAL Polska Sp. z o.o.
Copyright by TOTAL Polska Sp. z o.o.

TOTAL Polska Sp. z o.o. dołożył wszelkich starań, by zawarte w tej publikacji informacje były kompletne i rzetelne. Nie bierze jednak żadnej odpowiedzialności za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw autorskich, patentowych i innych. Autorzy i wydawnictwo nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w publikacji.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Kopiowanie w całości oraz we fragmentach, za pomocą urządzeń elektronicznych, kopiarek mechanicznych, nagrywających i innych, stanowi naruszenie praw autorskich.

Niniejsza publikacja jest udostępniana aktualnym i potencjalnym klientom TOTAL - Polska bezpłatnie. Sprzedawanie lub czerpanie innych korzyści finansowych związanych z udostępnieniem lub przekazaniem niniejszej publikacji osobom trzecim są nieuprawnione i moralnie naganne.

SPIS TREŚCI

I	Oznaczenia, skróty i akronimy stosowane w tekście	7	4.1.5	Przeliczanie masy na objętość	4
I	Wstęp	9	4.2	Charakterystyki reologiczne	4
II	Podstawy techniki smarowniczej		4.2.1	Lepkość dynamiczna	5
2.1	Tarcie	1	4.2.2	Lepkość kinematyczna	6
2.1.1	Tarcie suche	1	4.2.3	Lepkość względna	8
2.1.2	Tarcie płynne	2	4.2.4	Wskaźnik lepkości	8
2.1.3	Tarcie graniczne	2	4.3	Właściwości niskotemperaturowe	10
2.1.4	Współczynnik tarcia	2	4.4	Skład frakcyjny	11
2.2	Podstawowe rodzaje skojarzeń trących	3	4.5	Lotność	14
2.3	Smarowanie	3	4.6	Właściwości zapłonu i palenia	16
2.4	Procesy smarowania	3	4.7	Właściwości smarne i przeciwzużyciowe	20
2.4.1	Smarowanie hydrostatyczne	3	4.7.1	Maszyna czterokulowa	21
2.4.2	Smarowanie hydrodynamiczne	4	4.7.2	Maszyna Timken	23
2.4.3	Smarowanie elastohydrodynamiczne	4	4.7.3	Maszyna Falex	23
2.4.4	Wykres Stribeck	5	4.7.4	Maszyna FZG	24
2.4.5	Zjawisko tarcia międzycząsteczkowego	6	4.7.5	Maszyna L-60	24
2.5	Ogólna charakterystyka środków smarnych	6	4.7.6	Pompa Vickers	25
2.5.1	Oleje smarne	6	4.8	Stabilność termiczna i termooksydacyjna	26
2.5.2	Smary plastyczne	12	4.9	Właściwości przeciwkorozyjne i ochronne	28
2.5.3	Dodatki uszlachetniające	12	4.10	Odczyn	30
2.5.4	Smary stałe	18	4.10.1	Odczyn wyciągu wodnego	31
2.6	Technika smarownicza	18	4.10.2	Kwasowość	31
2.6.1	Sposoby smarowania	18	4.10.3	Liczba kwasowa	31
2.6.2	Smarowanie ręczne	19	4.10.4	Liczba zasadowa mocnych zasad	31
2.6.3	Smarowanie samoczynne	20	4.10.5	Rezerwa alkaliczna	32
2.6.4	Smarowanie automatyczne	22	4.10.6	Liczba zmydlenia i liczba estrowa	32
2.6.5	Systemy smarowania	22	4.10.7	Stężenie jonów wodorowych – pH	32
2.7	Elastomery a środki smarne	24	4.11	Odporność na ścinanie	33
2.7.1	Materiały uszczelnień	24	4.12	Napięcie powierzchniowe	34
2.7.2	Kompatybilność materiałów uszczelnień i cieczy eksploatacyjnych	25	4.13	Skłonność do pienienia	36
III	Klasyfikacje środków smarnych		4.14	Deemulgowalność	37
3.1	Klasyfikacja lepkościowa ISO przemysłowych środków smarnych	2	4.15	Skład grupowy	38
3.2	Klasyfikacja jakościowa ISO przemysłowych środków smarnych	3	4.16	Punkt anilinowy	40
3.3	Inne klasyfikacje jakościowe	4	4.17	Liczba bromowa i liczba jodowa	41
IV	Podstawowe metody oceny jakości przemysłowych środków smarnych i ich znaczenie eksploatacyjne		4.18	Zawartość siarki	41
4.1	Gęstość	1	4.19	Skłonność do koksowania	43
4.1.1	Pojęcie gęstości	1	4.20	Pozostałość po spopieleniu	44
4.1.2	Zależność gęstości od temperatury	2	4.21	Zawartość pierwiastków w stężeniach śladowych	45
4.1.3	Zależność gęstości od ciśnienia	2	4.22	Zanieczyszczenia stałe	46
4.1.4	Pomiar gęstości	3	4.22.1	Źródła zanieczyszczeń stałych	47
			4.22.2	Pojęcie średnicy cząstki	47
			4.22.3	Zawartość zanieczyszczeń	48
			4.22.4	Skład granulometryczny	49
			4.22.5	Klasy czystości cieczy eksploatacyjnych	50
			4.22.6	Metody oznaczania składu granulometrycznego	52
			4.22.7	Mechanizmy oddziaływania zanieczyszczeń stałych	53
			4.22.8	Skutki obecności zanieczyszczeń	54
			4.22.9	Wymagania w zakresie czystości cieczy eksploatacyjnych	55

4.23	Zawartość wody	55	8.10	Urządzenia chłodnicze	19
4.24	Współczynnik załamania światła	58	8.11	Czynnik chłodniczy	21
4.25	Barwa i przezroczystość	60	8.12	Oleje do sprężarek chłodniczych	22
V Smarowanie przelotowe			8.12.1	Podstawowe właściwości	22
5.1	Układy smarowania przelotowego	1	8.12.2	Klasyfikacje olejów do sprężarek chłodniczych	23
5.2	Oleje do układów przelotowych	2	8.12.3	Metody badań olejów do sprężarek chłodniczych	23
VI Środki antyadhezyjne do uwalniania wyrobów z form			8.12.4	Specyficzne metody badań	23
6.1	Środki antyadhezyjne do uwalniania betonu z form	1	8.13	Układ olej-czynnik chłodniczy	26
6.1.1	Cement	1	8.14	Wymagania dla olejów do sprężarek chłodniczych	27
6.1.2	Beton	1	8.15	Pielęgnacja olejów do sprężarek chłodniczych	27
6.1.3	Problem uwalniania wyrobów betonowych z form	2	IX Smarowanie łożysk, wrzecion i sprzęgieł		
6.1.4	Środki formierskie do betonu	2	9.1	Połączenia ruchowe maszyn	1
6.1.5	Skład chemiczny środków formierskich do betonu	3	9.1.1	Łożyska toczne	1
6.1.6	Mechanizm działania środków formierskich do betonu	3	9.1.2	Łożyska ślizgowe	4
6.1.7	Nakładanie na powierzchnie form	4	9.1.3	Wrzeciona	6
6.1.8	Właściwości środków formierskich do betonu	5	9.1.4	Sprzęgła	7
6.2	Środki antyadhezyjne do produkcji wyrobów ceramicznych	5	9.2	Klasyfikacja olejów maszynowych	8
6.3	Środki antyadhezyjne do produkcji wyrobów z tworzyw sztucznych i elastomerów	6	9.3	Oleje maszynowe	8
6.4	Środki antyadhezyjne do produkcji wyrobów szklanych	6	9.4	Smarowanie łożysk, osi i sprzęgieł	9
6.4.1	Szkło i produkcja wyrobów ze szkła	6	9.4.1	Smarowanie łożysk tocznych	9
6.4.2	Środki antyadhezyjne do wyrobów szklanych	6	9.4.2	Smarowanie łożysk ślizgowych	9
VII Smarowanie przekładni mechanicznych			9.4.3	Smarowanie wrzecion	10
7.1	Przekładnie mechaniczne	1	9.4.4	Smarowanie sprzęgieł	10
7.2	Przemysłowe przekładnie zębate	2	9.5	Kontrola jakości	10
7.3	Inne typy przekładni mechanicznych	5	9.6	Dobór oleju	10
7.3.1	Przekładnie cięgnowe	5	X Smarowanie przewodnic ślizgowych		
7.3.2	Urządzenia przegubowe	6	10.1	Połączenia przewodnicowe	1
7.3.3	Sprzęgła mechaniczne	6	10.2	Środki smarne do przewodnic ślizgowych	2
7.4	Oleje do przekładni przemysłowych	7	XI Ciecze do układów hydraulicznych		
7.4.1	Wymagania ogólne	7	11.1	Rodzaje napędów hydraulicznych	1
7.4.2	Klasyfikacje jakościowe	7	11.2	Układy hydrauliczne	1
7.4.3	Klasyfikacje lepkościowe	8	11.3	Funkcje cieczy hydraulicznych	2
7.5	Metody kontroli jakości	9	11.4	Ciecze hydrauliczne	3
7.5.1	Specyficzne metody badań	9	11.5	Ocena właściwości użytkowych cieczy hydraulicznych	3
7.5.2	Kontrola jakości oleju w eksploatacji	9	11.5.1	Metody laboratoryjne	3
7.6	Dobór oleju do przekładni	9	11.5.2	Specjalne metody badań trudnopalnych cieczy hydraulicznych	4
7.6.1	Zalecenia AGMA	10	11.6	Klasyfikacja cieczy hydraulicznych	4
7.6.2	Zalecenia TOTAL	10	11.6.1	Mineralne ciecze hydrauliczne	4
VIII Smarowanie sprężarek			11.6.2	Inne rodzaje olejów hydraulicznych	5
8.1	Sprężarki	1	11.6.3	Trudnopalne ciecze hydrauliczne	5
8.2	Sprężarki powietrza	1	11.6.4	Biodegradowalne ciecze hydrauliczne	5
8.2.1	Sprężarki tłokowe	1	11.7	Czystość cieczy hydraulicznych	5
8.2.2	Sprężarki rotacyjne, jednowałowe	4	11.7.1	Zanieczyszczenia cieczy hydraulicznych	5
8.2.3	Sprężarki rotacyjne, dwuwałowe	6	11.7.2	Metody oceny czystości cieczy hydraulicznych	6
8.2.4	Sprężarki przepływowe	9	11.7.3	Współczynnik filtracji i skuteczność filtracji	6
8.3	Pompy próżniowe	10	11.7.4	Filtrowalność cieczy hydraulicznych	6
8.4	Układy smarowania sprężarek	10	11.8	Warunki prawidłowej eksploatacji	7
8.5	Oleje sprężarkowe	11	11.8.1	Nadzór nad filtrami	7
8.5.1	Wymagania ogólne	11	11.8.2	Temperatura pracy	7
8.5.2	Klasyfikacje olejów sprężarkowych	13	11.8.3	Powietrze w układzie hydraulicznym	7
8.6	Metody oceny jakości	15	11.8.4	Uszczelnienia	7
8.6.1	Metody badań	15	11.9	Dobór cieczy hydraulicznej	8
8.6.2	Ocena jakości olejów sprężarkowych podczas eksploatacji	16	11.9.1	Parametry decydujące o doborze	8
8.7	Wymagania dla olejów sprężarkowych	16	11.9.2	Warunki klimatyczne	8
8.8	Dobór i pielęgnacja olejów do sprężarek	16	11.9.3	Dobór lepkości oraz wskaźnika lepkości	8
8.9	Sprężarki gazowe	19	11.9.4	Warunki pracy	8
8.9.1	Relacja olej-sprężony gaz	19	11.9.5	Stosowanie trudnopalnych cieczy hydraulicznych	9
8.9.2	Klasyfikacja olejów do sprężarek gazowych	19	11.10	Zmiany jakości cieczy hydraulicznych podczas pracy	9
8.9.3	Wymagania dla olejów do sprężarek gazowych	19	11.11	Badania jakości cieczy hydraulicznych w trakcie pracy	9
			11.11.1	Badania w miejscu pracy	9
			11.11.2	Kontrola okresowa	9

XII	Ciecze do obróbki metali		XV	Ciecze do przenoszenia ciepła	
12.1	Obróbka powierzchniowa metali	1	15.1	Olejowe nośniki ciepła	1
12.2	Chłodzenie	1	15.2	Parametry charakteryzujące jakość olejowych nośników ciepła	2
12.3	Co to jest ciecz obróbcza?	2	15.3	Klasyfikacja olejowych nośników ciepła	4
12.3.1	Oleje obróbcze	2	15.4	Układy przenoszenia ciepła	4
12.3.2	Oleje emulgujące (koncentraty) i emulsje olejowe	2	15.5	Dobór olejowych nośników ciepła	4
12.3.3	Mikroemulsje	3	15.6	Uwagi o bezpieczeństwie pracy	5
12.3.4	Roztwory substancji chemicznych	3			
12.3.5	Pasty	3	XVI	Środki czasowej ochrony metali przed korozją	
12.3.6	Gazy	3	16.1	Korozja	1
12.4	Klasyfikacja cieczy obróbczych	3	16.2	Metody przeciwdziałania korozji metali	3
12.5	Funkcje cieczy obróbczych	4	16.3	Środki czasowej ochrony metali przed korozją	4
12.6	Podstawowe właściwości użytkowe	5	16.4	Klasyfikacje środków ochrony czasowej metali przed korozją	6
12.7	Skład cieczy obróbczych	5	16.5	rozpuszczalniki	7
12.8	Procesy biologiczne	7	16.6	Metody kontroli jakości	8
12.8.1	Rodzaje mikroorganizmów	7	16.6.1	Metody standardowe	8
12.8.2	Źródła zakażeń	8	16.6.2	Metody specyficzne	9
12.8.3	Skutki rozwoju mikroorganizmów	8	16.7	Wymagania	10
12.8.4	Kontrola mikrobiologiczna chłodziw	8	16.8	Dobór do zastosowań	10
12.8.5	Pielęgnacja chłodziw	8			
12.8.6	Mycie i odkażanie	9	XVII	Smarowanie turbin	
12.9	Sposoby pielęgnacji chłodziw	9	17.1	Turbiny	1
12.9.1	Objawy niewłaściwej jakości chłodziw	9	17.2	Turbiny parowe	1
12.9.2	Środki odkażające (biobójcze)	9	17.2.1	Budowa i zasada działania	1
12.9.3	Konserwacja chłodziw	11	17.2.2	Smarowanie turbin parowych	2
12.9.4	Nadzorowanie stężenia emulsji	11	17.3	Turbiny gazowe	3
12.10	Laboratoryjne metody badań	11	17.3.1	Budowa i zasada działania	3
12.10.1	Standardowe metody badań	12	17.3.2	Smarowanie turbin gazowych	3
12.10.2	Specyficzne metody badań	12	17.4	Obiegi kombinowane	4
12.10.3	Stężenie jonów wodorowych – pH	12	17.4.1	Budowa i zasada działania	4
12.10.4	Kontrola mikrobiologiczna	12	17.4.2	Smarowanie obiegów kombinowanych	4
12.10.5	Współczynnik załamania światła	13	17.5	Turbiny hydrauliczne	4
12.10.6	Pomiar stężenia metodą wysalania	13	17.5.1	Budowa i zasada działania	4
12.10.7	Działanie korodujące na stopy żelaza	13	17.5.2	Smarowanie turbin hydraulicznych	4
12.10.8	Test na azotyny (nitrozoaminy)	13	17.6	Oleje turbinowe	5
12.10.9	Kontrola twardości wody	13	17.7	Turbinowe silniki lotnicze	8
12.11	Dobór cieczy obróbczych do zastosowań	14			
12.12	Zalecenia praktyczne	14	XVIII	Oleje do obróbki cieplnej metali	
12.12.1	Jakość wody	14	18.1	Hartowanie	1
12.12.2	Sporządzanie emulsji i przygotowanie maszyny	14	18.2	Klasyfikacja płynów hartowniczych	4
12.12.3	Utylizacja zużytej emulsji	15	18.3	Oleje hartownicze	5
12.13	Ciecze do wytlaczania	15	18.3.1	Skład chemiczny olejów hartowniczych	5
12.13.1	Wytlaczanie	15	18.3.2	Dodatki do olejów hartowniczych	5
12.13.2	Smarowanie w procesach wytlaczania	16	18.3.3	Wymagania stawiane olejom hartowniczym	6
12.13.3	Środki smarowe do procesów wytlaczania	16	18.4	Specyficzne metody badań	7
12.13.4	Praktyka eksploatacyjna	17	18.5	Ocena jakości oleju podczas pracy	9
12.14	Walcowanie	17	18.6	Pielęgnacja olejów hartowniczych podczas pracy	10
12.14.1	Smarowanie w procesach walcowania	18			
12.14.2	Środki smarne do procesów walcowania	18	XIX	Smary plastyczne	
12.15	Obróbka elektroerozyjna	18	19.1	Skład i budowa smarów plastycznych	1
12.16	Bezpieczeństwo pracy	19	19.2	Klasyfikacja smarów plastycznych ze względu na rodzaj zagęszczacza	2
12.16.1	Problemy toksyczności cieczy obróbczych	19	19.2.1	Smary mydlane	2
12.16.2	System oczyszczania	23	19.2.2	Smary zawierające zagęszczacze mieszane	2
12.16.3	Podstawowe zasady bezpieczeństwa i higieny pracy	23	19.2.3	Smary węglowodorowe	3
			19.2.4	Smary z zagęszczaczami nieorganicznymi	3
			19.2.5	Smary z zagęszczaczami polimerowymi	3
XIII	Ciecze izolacyjne		19.3	Dodatki	3
13.1	Klasyfikacja cieczy izolacyjnych	1	19.4	Wymagania stawiane smarom plastycznym	5
13.2	Zastosowania cieczy izolacyjnych	1	19.5	Podstawowe pojęcia i metody oceny jakości	5
13.3	Metody badań	2	19.6	Klasyfikacja według konsystencji	8
13.4	Właściwości cieczy izolacyjnych	3	19.7	Klasyfikacja według przeznaczenia	8
13.5	Problem PCB	4	19.8	Zastosowania smarów plastycznych	9
			19.9	Ogólne zasady doboru smarów plastycznych do zastosowań	10
XIV	Smarowanie układów pneumatycznych		19.10	Smarowanie łożysk tocznych	10
14.1	Napędy i układy pneumatyczne	1			
14.2	Smarowanie urządzeń pneumatycznych	2			
14.3	Klasyfikacja	4			
14.4	Dobór	4			

XX	Rozpuszczalniki i ciecze specjalne		XXIII	Jednostki miar najczęściej stosowane w technice smarowniczej	
20.1	Klasyfikacja rozpuszczalników	1	23.1	Międzynarodowy Układ Jednostek Miar SI	1
20.2	Budowa chemiczna i podstawowe właściwości rozpuszczalników	2	23.2	Długość	1
20.3	Metody badań rozpuszczalników i cieczy specjalnych	3	23.3	Pole powierzchni (powierzchnia)	2
20.3.1	Podstawowe metody badań	4	23.4	Objętość	2
20.3.2	Specyficzne metody badań	4	23.5	Masa	2
20.4	Asortyment rozpuszczalników i cieczy specjalnych	7	23.6	Czas	2
20.5	Właściwości i zastosowania rozpuszczalników i cieczy specjalnych	8	23.7	Prąd elektryczny	3
20.5.1	Benzyny ekstrakcyjne	8	23.8	Temperatura	3
20.5.2	Benzyny lakiernicze (lakowe)	8	23.9	Liczność materii	3
20.5.3	Nafty oczyszczone	9	23.10	Gęstość i ciężar właściwy	3
20.5.4	Rozpuszczalniki aromatyczne	9	23.10.1	Gęstość (masa właściwa)	3
20.5.5	Rozpuszczalniki izoparafinowe i cykloparafinowe	10	23.10.2	Gęstość względna	4
20.5.6	Plastyfikatory	10	23.10.3	Ciężar właściwy	4
20.5.7	Rozpuszczalniki do farb drukarskich	11	23.10.4	Ciężar właściwy względny	4
20.5.8	Oleje wiertnicze	11	23.11	Lepkość dynamiczna	4
20.5.9	Oleje fluksowe	11	23.12	Lepkość kinematyczna	4
20.5.10	Ciecze do mycia i odtłuszczania	11	23.13	Lepkość względna	4
20.5.11	Agrochemia	12	23.14	Światłość	4
20.5.12	Lekkie oleje procesowe	12	23.15	Prędkość (liniowa)	5
20.5.13	Średnie oleje procesowe	12	23.16	Prędkość obrotowa	5
20.5.14	Oleje parafinowe białe	13	23.17	Częstotliwość	5
20.6	Użytkowanie zbiorników i pojemników do cieczy specjalnych	14	23.18	Siła	5
XXI	Środki smarne dla przemysłu spożywczego		23.19	Ciśnienie	5
21.1	Problem środków smarnych	1	23.20	Energia, praca	5
21.2	Analiza zagrożeń	1	23.21	Moc	6
21.3	Prawodawstwo i normy	2	23.22	Ładunek elektryczny	6
21.4	Konstrukcja maszyn	3	23.23	Napięcie elektryczne	6
21.5	Środki smarne dla przemysłu spożywczego	3	23.24	Opór elektryczny	6
21.6	Skład chemiczny	4	23.25	Przewodność elektryczna	6
21.7	Zasady stosowania	4	23.26	Strumień masy	6
XXII	Nadzór nad stanem maszyny i oleju		23.27	Strumień objętości	6
22.1	Systemy nadzoru nad stanem maszyny	1	23.28	Pojemność cieplna	7
22.2	Proces zużywania maszyny podczas eksploatacji	1	23.29	Pojemność cieplna właściwa	7
22.3	Zmiany jakościowe oleju podczas pracy	2	23.30	Pojemność cieplna molowa	7
22.4	System analiz laboratoryjnych	3	23.31	Przewodność cieplna	7
22.5	Działanie systemu LUBIANA	9	23.32	Przewodność cieplna właściwa	7
22.6	Działania zaradcze	11	23.33	Współczynnik załamania	7
				Bibliografia	8

OZNACZENIA, SKRÓTY I AKRONIMY STOSOWANE W TEKŚCIE

- A'** – rodnik arylowy (aromatyczny)
- AFNOR** – (*Association Française de Normalisation*) - Francuski Komitet Normalizacyjny
- AGMA** – (*American Gear Manufacturers Association*) – Amerykańskie Stowarzyszenie Producentów Przekładni, symbol normy AGMA
- AP** – (*aniline point*) – punkt anilinowy
- API** – (*American Petroleum Institute*) – Amerykański Instytut Naftowy
- °API** – stopnie skali gęstości API
- AU** – (*polyester urethanes*) – estry poliuretanowe
- ASTM** – (*American Society for Testing and Materials*) – Amerykańskie Stowarzyszenie ds. Badań i Materiałów, symbol normy ASTM
- AW** – (*antiwear*) – dodatek przeciwzużyciowy, właściwości przeciwzużyciowe
- AVP** – (*absolute vapour pressure*) – absolutna prężność par
- AVSP** – (*air saturated vapour pressure*) – prężność par nasyconych powietrzem
- BI** – (*bromine index*) – liczba bromowa
- BS** – (*British Standard*) – Norma Brytyjska
- BS** – (*Bright Stock*) – brightstock
- c** – ciepło właściwe
- CEN** – (*Comité Européen de Normalisation*) – Europejski Komitet Normalizacyjny
- CFPP** – (*cold filter plugging point*) – temperatura blokowania zimnego filtra
- CGS** – układ jednostek: centymetr, gram, sekunda
- CN** – (*cetane number*) – liczba cetanowa
- COC** – (*Cleveland Open Cup*) – temperatura zapłonu w tyglu otwartym wg Cleveland
- COO** – frakcja ciężkiego oleju opałowego
- CR** – (*chloroprene rubbers*) – kauczuki chloroprenowe
- d** – gęstość względna
- D** – średnica zastępcza cząstki zanieczyszczenia stałego
- DefStd** – (*Defence Standard*) – Norma Obronna (brytyjska)
- DH** – średnica odkształcenia sprężystego Hertza
- DIN** – (*Deutsches Institut für Normung*) – Niemiecki Instytut Normalizacyjny, symbol normy DIN
- D_n** – współczynnik prędkości łożyska
- d_n** – nominalna dokładność filtracji
- dv/dx** – gradient prędkości
- E** – lepkość względna Englera
- E** – energia
- e_f** – skuteczność (efektywność) filtracji
- EN** – symbol Normy Europejskiej
- EN** – (*estrification number*) – liczba estrowa
- EP** – (*extreme pressure*) – właściwości przeciwzatarciowe, dodatek przeciwzatarciowy
- EP** – (*end point*) – temperatura końca odparowania
- EPDM** – (*ethylene propylene diene terpolymer rubbers*) – kauczuki etylenowo-propylenowe
- EU** – (*polyether urethanes*) – etery poliuretanowe
- F** – siła
- FAME** – (*fatty acid methyl ester*) – ester metylowy kwasów tłuszczowych
- FBP** – (*final boiling point*) – temperatura końca destylacji
- FPM** – kauczuki fluorowe
- G** – ciężar
- GC** – (*gas chromatography*) – chromatografia gazowa
- GOST** – (*Gosudarstwiennyj Standard*) – symbol normy państwowej ZSRR oraz Rosji
- HACCP** – (*Hazard Analysis and Critical Control Points*) – system analizy zagrożeń w krytycznych punktach kontroli (żywności)
- He** – liczba Hersey'a
- HRC** – skala twardości Rockwell
- I** – gęstość prądu, natężenie prądu
- I** – przełożenie przekładni
- I_h** – wskaźnik zużycia pod obciążeniem
- IBP** – (*initial boiling point*) – temperatura początku destylacji
- IEC** – (*International Electrotechnical Commission*) – Międzynarodowa Komisja Elektrotechniczna, symbol normy IEC
- II** – (*iodine index*) – liczba jodowa
- IIR** – (*isobutene-isoprene rubbers*) - kauczuki butylowe
- IP** – (*Institute of Petroleum*) – Instytut Naftowy (brytyjski), symbol normy IP
- IR** – (*infrared*) – spektroskopia w podczerwieni
- IR** – (*isoprene rubber*) – syntetyczne kauczuki izoprenowe
- ISO** – (*International Organization for Standardization*) – Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna, symbol normy ISO
- K** – kwasowość
- L** – praca
- LC** – (*liquid chromatography*) – chromatografia cieczowa
- LDN** – lekki destylat naftowy
- M** – moc

M	– masa molowa	SI	– (<i>International System of Units</i>) – Międzynarodowy Układ Jednostek Miar
M	– moment siły, moment obrotowy	SIP	– (<i>styrene isoprene polymers</i>) – polimery styrenowo-izoprenowe
m	– masa	SN	– (<i>saponification number</i>) – liczba zmydlenia
MIL	– (<i>Military Specification</i>) – symbol amerykańskiej specyfikacji wojskowej	SR	– (<i>silicone rubbers</i>) – kauczuki silikonowe, silikon
(m/m)	– ułamek masowy	SR	– sekundy Redwooda (lepkość)
MP	– temperatura zapłonu w tyglu zamkniętym wg Martens-Pensky	SRA	– sekundy Redwooda Admiralty (lepkość)
N	– wartość siły reakcji normalnej (w procesach tarcia)	SFS	– sekundy Saybolta Furol (lepkość)
N	– zapotrzebowanie mocy, moc	SUS	– sekundy Saybolta uniwersalne (lepkość)
N	– liczba cząstek zanieczyszczeń stałych	T	– siła tarcia
n	– prędkość obrotowa	T	– temperatura termodynamiczna, Kelwin
n	– współczynnik załamania światła	t	– temperatura Celsjusza
NAS	– (<i>National Aerospace Standard</i>) – symbol normy Agencji Aeronautyki (USA)	TAG	– (<i>Tag Open Cup</i>) – temperatura zapłonu w tyglu otwartym wg TAG
NBR	– (<i>nitrile-butadiene rubbers</i>) – kopolimery butadienu i akrylonitrylu (Buna-N)	TAN	– (<i>total acid number</i>) – całkowita liczba kwasowa
NLGI	– (<i>National Lubricating Greases Institute</i>) – Narodowy Instytut Smarów (USA)	TBN	– (<i>total base number</i>) – całkowita liczba zasadowa
NF	– (<i>Norme Francaise</i>) – Norma Francuska	TR	– (<i>thiokole rubbers</i>) – kauczuki polisiarczkowe
NR	– (<i>natural rubbers</i>) – kauczuki naturalne	U	– napięcie elektryczne
OCP	– (<i>olefin copolymers</i>) – kopolimery olefin	UV	– (<i>ultraviolet</i>) – ultrafiolet
ON	– frakcja oleju napędowego	W	– ciężar produktu w powietrzu
P	– obciążenie	WL	– wskaźnik lepkości
p	– ciśnienie	V	– wydajność
PAMA	– (<i>polyalkylmethacrylates</i>) – polialkilometaakrylany	V	– objętość
PAO	– poli-alfa-olefiny	VG	– (<i>viscosity grade</i>) – klasa lepkości
PCB	– polichlorowane bifenyle	VI	– (<i>viscosity index</i>) – wskaźnik lepkości
PCT	– polichlorowane trifenyle	(V/V)	– ułamek objętościowy
PE	– polietylen	ZDTP	– alkiloditiofosforan cynku
pH	– ujemny logarytm ze stężenia jonów wodorowych		
PN	– symbol Polskiej Normy	%(m/m)	– ułamek masowy wyrażony w procentach
PIB	– (<i>polyisobutylene</i>) – poliizobutyleny	%(V/V)	– ułamek objętościowy wyrażony w procentach
PP	– polipropylen	α	– rozszerzalność cieplna
ppm	– (<i>parts per million</i>) – części na milion	α	– temperaturowy współczynnik zmian gęstości
Pr	– liczba Prandtla	β_x	– współczynnik filtracji
PTFE	– (<i>politetrafluoroethylene</i>) – politetrafluoroetylen (teflon)	δ	– napięcie powierzchniowe
PU	– poliuretan	γ	– ciężar właściwy
Q	– ciepło	Δp	– różnica ciśnień
q	– ciepło parowania	ΔV	– zmiana objętości
R	– refrakcja molowa	σ	– napięcie międzyfazowe
R'	– rodnik alkilowy	θ	– kąt zwilżania
Re	– liczba Reynoldsa	λ	– przewodność cieplna
RVP	– (<i>Reid vapour pressure</i>) – prężność par wg Reida	μ	– współczynnik tarcia
S	– powierzchnia	v	– lepkość kinematyczna
S	– siła ścinająca	η	– lepkość dynamiczna
SAE	– (<i>Society of Automobile Engineers</i>) – Stowarzyszenie Amerykańskich Inżynierów Samochodowych, symbol normy SAE	η	– sprawność
SAN	– (<i>strong acid number</i>) – liczba kwasowa mocnych kwasów	ω	– prędkość kątowna
SBN	– (<i>strong base number</i>) – liczba zasadowa mocnych zasad	ρ	– gęstość
SBR	– (<i>styrene butadiene rubbers</i>) – kauczuki styrenowo-butadienowe (Buna-S); kopolimery styrenowo-butadienowe	Ψ	– wskaźnik spiętrzenia (sprężarki przepływowe)
		Φ	– płynność
		χ	– współczynnik ściśliwości

WSTĘP

Rozwój przemysłu, jaki ma miejsce w ostatnich latach, spowodował również rozwój technik smarowniczych. Wiąże się to z doskonaleniem środków smarnych i innych cieczy eksploatacyjnych, a także konstrukcji urządzeń smarowych. Konstruktorzy maszyn i urządzeń oraz użytkownicy, słusznie traktują środki smarne jako element konstrukcyjny, często decydujący o trwałości i niezawodności maszyny lub środka transportu.

Rozwój przemysłu i transportu pociąga za sobą rozwój asortymentu środków smarnych i cieczy eksploatacyjnych, metod ich badań oraz różnych urządzeń pomocniczych, doskonalących technikę smarowniczą. Powstała w ten sposób dziedzina techniki posługuje się specyficznymi metodami badań i własną terminologią. W wielu przypadkach obserwuje się trudności w porozumiewaniu się mechaników, użytkowników maszyn i środków transportu, technologów w przemyśle oraz specjalistów z zakresu płynów eksploatacyjnych tj. paliw płynnych, środków smarnych i innych cieczy roboczych. Wypełnienie powstałej luki jest podstawowym celem, niniejszej publikacji.

Publikacja, według założenia, ma charakter popularno-techniczny i jest głównie przeznaczona dla użytkowników wyrobów koncernu TOTAL. Z tego względu nie stanowi opracowania uniwersalnego, obejmującego cały zakres technologii produkcji, sposobów stosowania oraz techniki smarowniczej. Ma ona na celu przybliżenie problematyki przemysłowych środków smarnych i innych cieczy eksploatacyjnych oraz wybranych technik smarowania, stosowanych głównie w przemyśle, ale także przez użytkowników wyrobów przemysłowych. Popularno-techniczny charakter opracowania oraz ograniczona objętość spowodowały konieczność zastosowania pewnych uproszczeń. Zechcą to wybaczyć specjaliści z zakresu przemysłu naftowego, dla których publikacja niniejsza, w zasadzie nie jest przeznaczona.

Wydawca wyraża przekonanie, że przedstawiony materiał będzie pomocny inżynierom i technikom, w codziennej praktyce użytkowania płynów eksploatacyjnych i przyczyni się do uzyskania istotnych korzyści ekonomicznych.

